

Šiaulių universitetas

Menų fakultetas

Dailės katedra

Neringa Kekytė

Dailės studijų programos

Tapybos specializacijos studentė

„KITAS VAIKŲ PASAULIS“

"Another world of children"

Trijų tapybos darbų kolekcija

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas
Prof. doc. Ričardas Garbačiauskas

Darbo recenzentas
Doc. Arūnas Uogintas

Šiauliai, 2012

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	5
KŪRYBINIO DARBO REPRODUKCIJOS.....	6
1. KOLEKCIJOS KONCEPCIJA.....	9
1.1 Piešinys – vartai į vaiko pasaulį.....	9
1.2 Vaiko piešinio simbolika.....	11
1.3 Neigiamos socialinės patirties bei protišcai atsilikusių vaikų dailės ypatumai.....	12
1.4 Vaikų ir psichikos ligonių meno įtaka šiuolaikinei dailei.....	13
2. KŪRYBINIO DARBO EIGA.....	15
2.1 Darbo temos, idėjos paieškos.....	15
2.2 Darbo eiga – kompoziciniai, spalviniai ieškojimai.....	17
3. KOLEKCIJOS „KITAS VAIKŲ PASAULIS“ ANALIZĖ.....	27
IŠVADOS.....	28
LITERATŪRA.....	29
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS.....	30
PRIEDAI.....	31
BAKALAURO DARBAS SKAITMENINIAME VARIANTE.....	37

SANTRAUKA

Tapybos kolekcijoje „Kitas vaikų pasaulis“ yra nagrinėjama likimo atstumtųjų problema - vaikų, kurie yra vaikų globos namuose, turi psichosocialinių raidos sutrikimų. Kiekvienas personažas apsuptas baimės, juose pažeista tam tikra vidinė harmonija, jie tarytum įkalinti savasties absurde, sutrikę ir nesijaučia saugūs.

Tapybos kolekcijoje buvo bandyta išlaikyti emociją, naudojant vaikų piešinių simbolius, kurie įrėmina tam tikrą ekspresionistinę figūrą. Kūrybinis darbas vizualizuoja emociją, jausmus, kuriuos patyriau nuvykus į vaikų globos namus. Mišria technika ant drobės, buvo sukurta trijų tapybos darbų kolekcija.

Tapybos darbų kolekcija grindžiama: vaikų dailės terapiniu aspektu, raidos psichologija, psichosocialine raidos teorija (E. Eriksonas), Kognityvine teorija (J. Piaget), Bihevioristinė raidos teorija ((Elgesio teorija) J. Watson) ir L. Vygotskio teorija.

Tapybos darbų kolekcija „Kitas vaikų pasaulis“ - tai vaikų, kuriuos atstūmė tėvai, emocijų, išraiškos vizijos, realizuotos tam tikra ekspresionistine tapybine kalba. Tai tam tikra šių laikų realių socialinė problema.

SUMMARY

The collection of paintings "Another world of children" has been inspired by contemplation of and sympathy to children with psychosocial developmental disorders, living in child care homes. Every character is suffering a state of inner disharmony, fear, precariousness as if they were imprisoned in absurdity of their subsistence.

In the collection I tried to retain emotion using symbols from children's paintings which frame some expressionistic figure. This creative expression of mine visualizes emotion, feelings that came upon me when visiting child care home. I created three paintings on canvas in mixed technic.

The collection bases on therapeutic aspect of art, developmental psychology, Psychosocial development theory (E. Erikson), Cognitive theory (J. Piaget), Behavioristic development theory (J. Watson) and L. Vygotsky's theory.

The collection "Another world of children" is an expression in the form of paintings of emotions and visions of children that were discarded by their parents. It is a real modern social problem.

I V A D A S

„Dėl savo vaizduotės atsiradau tarp jų, apsimečiau esąs vienas iš jų. Tai – sielos kalba¹.“
(Oskar Kokoshka, 1912 m.)

Ši kūrybinių – tapybos darbų – kolekcija - tai mano nuolatinės vizijos, bei pomėgis vaizduoti vaikus, kurie iš esmės tokie pat kaip ir visi, tačiau su vieninteliu skirtumu : jie atstumti pačių tėvų, arba tiesiog jų neturi. Tai vaikų namų auklėtinių piešinių, vizualios raiškos interpretacija.

Visa tai vaizduoti pasirinkau abstrakčia, ekspresyvia forma. Pasyvią temos interpretaciją nutariau praplėsti realiais būties pojūčiais, todėl nuvykau į vaikų globos namus Šiauliuose ir šiek tiek bendravau su šiais likimo nuskriaustais vaikais. Tų, kelių susitikimų emocijos vaizdžiai papildė mano kūrybinius ieškojimus, nes vaikai nuo 3-6 metų be galo atviri ir be jokių kaukių ir apsimetinėjimų. Ypač keistą išpūdį paliko vaikų piešiniai.

Savo kūrybinių darbų kolekciją ir teorinį darbą pavadinau „Kitas vaikų pasaulis“. Teoriniame darbe nagrinėju kelias vaiko piešinio interpretacijų teorijas, jo raidą bei ypatumus. Kūrybiniame darbe remiuosi vaiko piešinio vizualia raiška, ją naudoju kaip dekorą ar kūrybinę interpretaciją.

Darbo tikslai :

- Išanalizuoti vaiko piešinio struktūrą, simbolika, vaiko piešinio raiškos teorijas.
- Sukurti kūrybinę tapybos darbų kolekciją, pagrįsti ją aiškia koncepcija.

Darbo uždaviniai :

- Analizuoti ir sisteminti literatūrinius, vizualius šaltinius.
- Suformuluoti kūrybinio darbo koncepciją, pagrįstą socialinėmis, psichologinėmis darbo įžvalgomis.

¹ Dempsey, Amy. *Stiliai, judėjimai ir kryptys*.:Enciklopedinis moderniojo meno vadovas. Vilnius: Presvika, 2004 p. 70.



„Kitas vaikų pasaulis“ aliejus, drobė 120 x 1m., 2012



„Kitas vaikų pasaulis“ aliejus, drobė 120 x 1m., 2012



„ Kitas vaikų pasaulis“ aliejus, drobė 120 x 1m., 2012

1. KOLEKCIJOS KONCEPCIJA

1.1 Piešinys – vartai į vaiko pasaulį

Pabandykime sugrįžti į vaikystę. Vaikų piešiniuose visada galima rasti daug įdomios informacijos, paaiškinančios mūsų, suaugusiųjų veiklą. Pasak, žinomo amerikiečio psichologo R. Arnheimo, vaiko piešinyje viena pirmųjų atsirandančių formų yra apskritimas, kuriame vaikas mato universalų daikto apibūdinimą².

Ratas arba apskritimas – nuo seno žinomas simbolis, kuris reiškia apsaugą nuo „piktų jėgų“ (apibrėžtas arba druska barstytas ratas), simbolizuoja draugystę, meilę (žiedas), laiko gyvenimo tėkmę, vientisumą, asmenybės savastį. Nenuostabu, jog žmonės kurie gyvena ar gyveno miškuose gentimis, pastatus statė apvalius, dirbama žemė buvo apskritimo formos. Vaiko piešinyje galima rasti daug simbolių ir įvairiai juos interpretuoti.

Grįžtant prie vaiko piešinio, įdomu tai, kad nuo 3- 11 metų vaikai piešia labai schemiškai. Psichologai tai vadina schemas periodu. Tačiau vaikas piešinyje mato daug daugiau, negu pavaizduoja. Manau, jog bet kuriam vaikui augančiam šeimoje ar globos namuose, sveikam, ar turinčiam tam tikrų sutrikimų, reikia būtinai leisti ir skatinti piešti, kurti. Nes visa tai lavina jo vaizduotę, atsiveria popieriaus lapui. Tokiu būdu vaikas emociškai atsipalaiduoja, vyks tam tikra iškrova, bei pažins save.

Meno kūriniai – poezija, muzika, vizualus menas – tai mąstančio, lyginančio, darančio išvadas žmogaus pokalbis su savimi ir aplinka. Kūrybos raiška galima apibendrinti mintis, stebėti ir analizuoti savo pasaulį³. Visi pasaulio vaikai – kinai, eskimai, amerikiečiai, tamsiaodžiai ar šviesūs – apytiksliai devyniolikos mėnesių pradeda piešti. Jeigu šalia vaiko bus popieriaus ir pieštukų, jis pieš. O jeigu šių ar panašių priemonių nėra, vaikas pirštu vedžios ant bet kokio šalia esančio paviršiaus (pvz. smėlio, dulkių, rasoto stiklo ir pan.). Piešimas – viena ankstyvųjų komunikacijos ir mąstymo formų šalia žaidimų ir kalbos. Normaliai augantis vaikas pradeda piešti savarankiškai, spontaniškai, jo nereikia specialiai mokyti. Tačiau jei taip nėra, vaikas gali būti su tam tikrais sutrikimais. Todėl iki mokyklinuko ir pradinuko saviraiška turėtų būti nagrinėjama labiau kaip pažinimo būdas ir atspindys, o ne tik kaip estetinių gebėjimų sritis⁴.

Knygoje „RITMAS GAMTOJE IR MENE“ Arūnas Uogintas analizuoja vaikų piešinius, jų išsidėstymą, kompoziciją, reikšmę, perspektyvą, schemas, saviraiškos tipus. Visi pateikti pavyzdžiai šioje knygoje paaiškina tik vieną, jog vaiko erdvės supratimas labai susijęs su gyvenimo patirtimi, ir gali keistis, keičiantis gyvenimo sąlygoms, gaunant vizualios informacijos per kiną, televiziją ir pan. Tai reiškia, jog mažyli supanti aplinka turi labai didelės įtakos, bei padeda pažinti pasaulį. [žiūrėti priedai – 1 pav.]

Pačiais pirmaisiais mažylio gyvenimo metais yra svarbūs tėvų tarpusavio santykiai. Tai daro didžiulę įtaką vaiko raidai. Annos Kirejevos (Vinkovskienės) straipsnyje rašoma: „psichologai teigia, kad ryšys tarp tėvų ir vaiko turi lemiamą reikšmę vaiko asmenybės formavimuisi. Jei tėvai yra jautrūs, reaguoja į vaiko emocinius poreikius, jų vaikai auga saugiai. Šis ryšys tarp vaiko ir suaugusiojo yra ypatingas ir vadinamas prieraišumu. Jis atsispindi vaiko psichosocialinėje raidoje, bei atskleidžia vaiko ir prieraišumo asmens santykių kokybę“.

² Uogintas Arūnas, *Ritmas gamtoje ir mene*, Šiaulių universiteto leidykla, 2005.p. 16 .

³ Brazauskaitė. *Audronė, Vaikų dailės terapinis aspektas*, Vilnius : „Gimtas žodis“, 2004. p. 5 .

⁴ Brazauskaitė. *Audronė, Vaikų dailės terapinis aspektas*, Vilnius : „Gimtas žodis“, 2004. p. 5 – 7 .

Asmuo kuris bendrauja su vaiku, jį globoja ir reaguoja į jo problemas, išgyvenimus ir poreikius yra vadinamas prieraišumo asmeniu. Motina ir tėvas yra tie asmenys, prie kurių prisiriša vaikas. Būtent šie asmenys vaikui tampa saugumo pagrindas, nerimo mažinimo priemonė, vaiko paramos ir gerovės šaltinis. Prieraišumo santykiams formuoti didžiulę įtaką turi prieraišumo asmens pastovumas ir globos kokybė. Būtent nuo tėvų priklauso, kaip vaikas vertins save ir prisitaikys prie socialinės aplinkos. Vaikas su saugiu prieraišumu yra : mažiau turintis elgesio problemų, noriai įsitraukiantis į naują veiklą, mažiau nerimaujantis, gerai prisitaikantis prie naujos aplinkos, galintis konstruktyviai susidoroti su stresu. Be to tokie vaikai save mato kaip vertus meilės, bei paramos⁵.

Visa tai kaip įrodymas, jog kiekvieni tėvai savo santykius su vaiku turi kurti nuo pat pradžių , nes nuo to labai priklauso, kaip vaikas išmoks suvokti pasaulį, komunikuoti, kaip jausis gyvenime, bei kaip vertins save ir aplinkinius.

Psichosocialinė raidos teorija (E. Eriksonas).

Erikas Eriksonas (1902 – 1994) išskyrė psichosocialinės raidos stadijas, t.y. raidos etapai, kurių metu individo įgytą gyvenimišką patirtį nulemia prisitaikymą prie socialinės aplinkos ir esminius asmenybės pokyčius. Visa tai lemia ne biologiniai, o aplinkos faktoriai. Eriksonas raidą į stadijas skirstė pagal kiekvieno asmens ryšį su socialine aplinka. Jis išskyrė tris pagrindinius aspektus : somatinis (fizinė raida), asmeninis (žmogaus gyvenimo istorija), socialinis (kultūrinė, istorinė ir kt. aplinka).⁶

Kognityvinė teorija (J. Piaget) .

J. Piaget kognityvinė teorija pabrėžia, kad individai mąsto ir renkasi, kad jų mintys ir supratimas turi įtakos jų ateities veiksams ir mintims. Jie mažiau analizuoja motyvus ir elgesio pasekmes. Jų dėmesio centre yra kiekvieno asmens aktyvus mąstymas. Kognityvinė teorija teigia, kad mąstymas yra aktyvus procesas, mąstydamas žmogus suvokia savą pasaulį ir ši protinė veikla yra daug galingesnė nei nesąmoningi motyvai ar stimulo reakcijos ryšys. Piaget teigė, kad tai, kaip vaikai mąsto priklauso nuo sugebėjimų, o ne nuo to ką jie yra išmokę. Pasak, J. Piaget , vaikai turi susikonstravę protinę schemą, kuri leidžia jiems paaiškinti tai, ką mato. Kai vaiko mąstymas yra praradęs pusiausvyrą dėl patirtos nesėkmės, jo turima schema nepatenkina jo naujo sugebėjimo suvokti ir prisiminti. Kognityvinė teorija iš esmės pakeitė raidos psichologiją, nes akcentavo ir tyrinėjo vaiko aktyvius protinius procesus. Tačiau J. Piaget teorija yra kritikuojama, ypač psichoanalitikų, kurie teigia, kad mokslininkas nekreipia jokio dėmesio į vaiko emocijas, o bihevioristai kaltino kognityvinę teoriją ne mokslininkumu.⁷

L. Vygotskij teorija.

L. Vygotskij teigė, kad vaiko pažinimo raidai ypač svarbi jo socialinė aplinka. Vaikas bręsta mokydamasis, o mokymas turi paskatinti, sužadinti veikti tas funkcijas, kurios svarbios raidai. Skirtumas tarp to, ką geba atlikti pats mokinys ir ką jis pajėgtų atlikti vadovaujamas

⁵ Kirejeva Anna, (Vinkovskienė) Straipsnis buvo publikuotas žurnale „Psichologija Tau“ 2007 lapkritis/gruodis. [žiūrėta 2012 kovo 23 d.] Prieiga per internetą : < <http://www.sieloszemelapis.lt/14/tevas%E2%80%9393%20pagalbininkas-partneris-draugas.htm>

⁶ Žukauskienė. Rita, *Raidos psichologija*, Vilnius: „Margi raštai“, 2001,p. 51-52 .

⁷ Žukauskienė. Rita, *Raidos psichologija*, Vilnius: „Margi raštai“, 2001, p. 56-65 .

mokytojo, sudaro vaiko artimiausios plėtros sritį. Kad vaikas tobulėtų jį reikia nuolat orientuoti į vis sudėtingesnius dalykus⁸.

1.2 VAIKO PIEŠINIO SIMBOLIKA

Judesio reikšmė piešiant

Daugelis vaiko piešinio tyrėjų (rusai F. I. Šmitas, L. S. Vygotskis, anglai J. Matthews'as, M. V. Cox, vokiečių M. Strauss, prancūzas J. Piaget, lietuvis A. Gučas ir kt.) išskiria judesį kaip pirminį veiksmą piešinio atsiradimo procese. Judesio tapimas piešiniu yra pirmoji sąlyga raštui atsirasti. „Būtent judesys, - pasak L. S. Vygotskio, - yra pirmapradis regimas ženklas, kuriame...slypi vaiko rašymo ateitis. Judesys yra rašymas ore, o rašmens ženklas – dažniausiai yra užtvirtintas judesys⁹“

Kaip ir minėjau pradžioje, vienas pirmųjų ir svarbiausių simboliu yra ratas, apskritimas. Ratas arba apskritimas – nuo seno žinomas simbolis, kuris reiškia apsaugą nuo „piktų jėgų“ (apibrėžtas arba druska barstytas ratas), simbolizuoja draugystę, meilę (žiedas), laiko gyvenimo tėkmę, vientisumą, asmenybės savastį.

Grafiškai apskritimas – tai vientisa linija, sugrįžanti į savo pradžią, todėl tarsi neturinti nei pradžios, nei pabaigos. Kaip teigia Helmutas Hofmanas, apskritimas yra kvadrato priešingybė. Apskritimas atskiria nuo išorės ir viduje suteikia saugumą, bei užtikrina vientisumą. <...> Pozityvūs dalykai yra viduje, o negatyvūs lieka išorėje. <...> Apskritimas yra savojo AŠ, vienybės, Dievo tobulumo, vientisumo, atgimimo, dangaus, oro, amžinybės, begalybės, valdžios, pergalės, laiko <...> simbolis¹⁰.“

Kitas svarbus simbolis yra kvadratas, nes ypač svarbi šio simbolio sintezė. Kvadratas yra sudarytas iš keturių linijų, turi centrą ir keturias simetriškas ašis. Tačiau apskritimas taip pat turi centrą ir ašių jis turi labai daug. Taigi šia prasme apskritimas yra tobulesnis už kvadratą. Galbūt dėl to, nes tai gamtos sukurta, o kvadratas yra žmogaus kūrinys. Mano nuomonė gamta yra tobulesnė, bei pranašesnė. Taip pat galime pastebėti, įvairių kitų objektų vaikų piešiniuose. Viską kas supa patį vaiką. Jis stengsis visa tai pavaizduoti.

1.3 Neigiamos socialinės patirties bei protiškai atsilikusių vaikų dailės ypatumai

⁸ Gučas. A. „Rugevičius. M. *Bendroji psichologija*. „Mokslas“, 1986, p. 62

⁹ Vygotskij L. S. *Psichologija*. Maskva: Eksmo-press, 2000, p. 646.

¹⁰ Hofmann, 2001, p.98, - Rasiukevičienė Vilija, *Simboliai vaikų darbuose*, bakalauro darbas, 2007, p. 6 - 7.

Neigiamos / ribotos socialinės patirties vaikų dailės bruožai

Kaip jau buvo minėta, piešimas vaikystėje yra viena iš aplinkos ir savęs pažinimo formų. Pagal piešinio plėtrą galima spręsti apie vaiko pažintinę bei fizinę brandą, emocinę būklę. <...> Neigiama bei rizikinga gyvenimo patirtis veikia visas vaiko raidos grandis. Tai atsispindės ir jo piešiniuose. <...> Atviras pažinimo troškimas gali būti užblokuotas neigiama psichosocialine patirtimi, o piešiniuose tai pasireiškia išmoktų schemų kartojimu, jų tobulėjimu. Tokių vaikų piešiniuose retai išreiškiami jausmai, ypač teigiami¹¹.

Žmogaus figūra

Žmogaus figūros piešinys susiformuoja 5-6 metų vaikų amžiuje. <...>Piešinyje vaikas projektuoja suvokimą apie save bei savo ir aplinkos santykį. Todėl, kai piešinyje nėra žmogaus, peršasi mintis apie santykių su kitais sunkumus.<...> Piešiami kiti objektai, pavyzdžiui žvėreliai, bet ne žmonės.<...> Piešinys savo evoliucija gali būti atsilikęs. Jis bus primityvesnis negu kitų bendraamžių, sustojęs galvokojų etape arba piešiama išmokta primityvi žmogaus figūros schema¹². [žiūrėti priedai 2 pav.]

Vaikų, kurie turi neigiamos socialinės patirties, piešiniuose atsispindi : dažnai užbrūkšniuota žmogaus figūra, [žiūrėti priedai – 3, 4pav.] bei vengiama ją vaizduoti. Retai piešia save ar pirmąjį globėją, negatyviai vaizduojama – užbraukiama, piešiama kitoje lapo pusėje. Žmogaus figūros piešinys gali turėti gynybinių bei agresyvių elementų – ragai, kardai, ilgi nagai, dideli dantys kaip iltys.<...> Vaikai su rimtais pažeidimais nesugeba vaizduoti vieningos figūros, tai rodo jų asmenybinį susiskaldymą. Kai žmogaus figūra piešiama šeimos kontekste, ji praranda daug detalių, tampa kokybiškai prastesnė, nes šeimos piešinyje atskleidžia emocinį kontekstą, kuriame vaikas gyvena¹³.

Norėčiau paminėti, protišcai atsilikusių vaikų ypatumus dailėje. Protinis atsilikimas dažniausiai pastebimas kūdikystėje, vaikystėje. Jis yra skirstomas į keturias dalis :

- Lengvą (50 – 70 I Q)*
- Vidutinį (30 – 50 I Q)
- Žymų (20 – 35 I Q)
- Labai žymų (mažiau 20 I Q)

Todėl tėvams, auklėtojams bei mokytojams yra svarbu žinoti šio sutrikimo sąlygotų vaikų elgesio ir saviraiškos bruožus dailėje. <...> Jeigu ankstyvojoje vaiko veikloje nepastebima

¹¹ Brazauskaitė. Audronė, *Vaikų dailės terapinis aspektas*, Vilnius : „Gimtas žodis“, 2004, p. 26

¹² Brazauskaitė. Audronė, *Vaikų dailės terapinis aspektas*, Vilnius : „Gimtas žodis“, 2004, p. 26 - 27

¹³ Brazauskaitė. Audronė, *Vaikų dailės terapinis aspektas*, Vilnius : „Gimtas žodis“, 2004, p. 27

* I Q – intelekto koeficientas.

keverzonių, žaidimų ir judesių, vaizduojančių veiksmą iš aplinkos, tai toks vaikas gali būti su emociniais arba raidos sutrikimais. <...> Protiškai atsilikusių vaikų piešiniuose vyrauja stereotipiškas, mechaniškas nesuvoktų elementų kartojimas. Pavyzdžiui, piešiami žmonės su daugybe rankų, kojų, akių ; namai su dviem stogais ir pan.¹⁴ .

L. S. Vygotskis sako, kad „jeigu tokie vaikai negali kažko pasiekti tiesiogiai, tai esmine kompensacija tampa aplinkiniai keliai. Vaikas stengiasi aplinkiniais keliais siekti to, ko negalėjo pasiekti tiesiogiai“¹⁵ .

Taigi, ypatingų poreikių vaikas turi galimybę kompensuoti sutrikusias funkcijas per meninę veiklą. Tokių vaikų meno kūriniai turi ne tik estetinę bet ir meninę vertę.<...> O tie kūriniai, pačiam kūrėjui, suteikia pasitikėjimo, atkreipia ir didesnę visuomenės dėmesį į šią žmonių grupę, vyksta socialinės integracijos procesas.¹⁶ [žiūrėti priedai – 5, 6, 7]

1.4 Vaikų ir psichikos ligonių meno įtaka šiuolaikinei dailei

„Menas gimsta iš gryno išradinumo ir jokiū būdu nepagrįstas chameleoniškais ar papūgiškais procesais kaip kad kultūrinis menas“¹⁷. <...> (Jean Dubuffet)

Knygoje „Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene“ Arūnas Uogintas rašo, jog meno pasaulyje kartais savaimė įvyksta tokia nevaldoma „meno terapija“, kuri išjudina ir pakeičia per ilgai nusistovėjusią meno sampratą. Po antrojo pasaulinio karo Prancūzijoje, Paryžiaus šv. Onos psichiatrijos ligoninėje 1946 ir 1950 metais surengtos vaikų meno ir psichiškai nesveikų ligoninės pacientų dailės darbų parodos turėjo didelės įtakos meno raidai, ypač surrealistams ir „brutaliojo meno“ kūrėjams Jeanui Dubuffet‘ui, Andre Bretonui ir kt.¹⁸

Didžiausią brutaliojo meno kolekcijos dalį sudarė protiškai atsilikusiųjų kūryba, Dubuffet nemanė, jog egzistuoja „psichiatrinis“ menas.<...> Jis nenubrėžė ribos tarp psichiškai nesveikų ir neišsilavinusių ar savamokslų tapytojų meno, bet aukštino visų žmonių kūrybą kaip demokratiškos kūrybiškumo prigimties įrodymą. Ypač jis žavėjosi absoliučia brutaliojo meno galia ir nevaržomu ekspresyvumu.<...> Dubuffet tikėjo, jog menas gimsta fizinėje kovoje tarp menininko ir jo aplinkos. Jo ypatingi reljefiški objektai, juose meniniai vaizdai yra grubiai išraižyti, išpaisyti ant sienų į dumblą panašia medžiaga, sumaišyta su smėliu, degutu ir žvyru. <...> Pradėjęs nuo įrankio,

¹⁴ Brazauskaitė. Audronė, *Vaikų dailės terapinis aspektas*, Vilnius : „Gimtas žodis“, 2004, p. 29 – 30

¹⁵ Vygotskij L. S. *Razvitije vyssich psichičeskich funkcij*. Maskva, 1960, p. 202

¹⁶ Brazauskaitė. Audronė, *Vaikų dailės terapinis aspektas*, Vilnius : „Gimtas žodis“, 2004, p. 32

¹⁷ Dempsey, Amy. *Stiliai, judėjimai ir kryptys*. Enciklopedinis moderniojo meno vadovas. Vilnius : Presvika, 2004, p.174.

¹⁸ Uogintas, Arūnas. *Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene*, Šiaulių universiteto leidykla, 2009, p. 32

kurių šiuolaikinis žmogus naudoja kažkam pasižymėti, Dubuffet sukūrė įsivaizduojamų, į dëlionę panašių paveikslų skulptūrų ir aplinkos vaizdų.¹⁹ [žiūrėti priedai – 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15]

Lyginant vaikų ir brandžių menininkų kūrybą, peršasi garsaus tapytojo V. Kandinskio išsakyta mintis, kad mene negali būti visiškai materialios temos .<...> Jis rašo, kad dailininkas išreikšti materialią formą lyg ir neturi galimybių: kiekvieno žmogaus akys mato realų daiktą savaip, savitą vibraciją potėpiui suteikia dailininko ranka²⁰ .

¹⁹ Dempsey, Amy. *Stiliai, judėjimai ir kryptys : enciklopedinis moderniojo meno vadovas* . Vilnius : Presvika, 2004.p. 174.

²⁰ Uogintas, Arūnas. *Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene*, Šiaulių universiteto leidykla, 2009, p. 35

KŪRYBINIO DARBO EIGA

2.1 Darbo temos, idėjos paieškos

Idėjos paieškoms, kūrybinio darbo temos pasirinkimui įtaką darė , šiuolaikinio meno parodų, meninių filmų peržiūrų lankymas, knygos. Tačiau didžiausią įspūdį patyriau, nuvykusi į Šiaulių vaikų globos namus. Valstybė globoja šiuos jaunos žmones pagal įstatymą, susidaro įspūdis , kad materialinės sąlygos ten yra puikios. Bet dvasinės pusiausvyros problemos kaip įprasta, ne šeimoje gyvenantiems vaikams, visgi jaučiamos. Yra be galo daug ir įvairių istorijų, bei paaiškinimų, kodėl tie vaikai yra būtent ten. Tačiau nepaisant jų, gilinausi į paties vaiko būseną, jo emocijas, vidinius išgyvenimus. Manau daugelis ten nuvykę, pajustę gailestį ir pan. Manye jo nebuvo. Jutau viltį, jog jie bus laimingi, radę kitas šeimas. Jutau ir didelį pyktį, tikriausiai jis buvo skirtas vaikų tėvams. Manau tai didelė problema, kai suaugę žmonės, pameta vaikus ir palieka juos likimo valiai.

Šeima, kaip rašė filosofas S. Šalkauskis, yra „pirma solidarumo mokykla“²¹, mokanti bendrauti ir ugdyti universalų, aktyvų visuomenės narį. Kaip moters vertę šeimoje parodo vyras, o vyro vertę moteris, taip šeimos vertę parodo ir visuomenė, ir priešingai.<...> kitas filosofas Z. Bajoriūnas teigia : „Šeima būtų nevisavertė vaikų auklėjimo atžvilgiu, jei užsisklęstų savyje ir atitrūktų nuo visuomenės.<...> Kai kas klaidingai mano, kad „šeima – mano tvirtovė“. Jei taip būtų, tai jos pagrindinis gyvenimo tikslas būtų „užsisklęsti savyje“, izoliuotis nuo kitų grupių (mokyklos, gamybinių kolektyvų ir t.t.). Tada jos siekiai būtų neutralūs ar net kenksmingi.“²² <...>Visuomenei labai svarbu suvokti, kad šeima kuri formavosi daug šimtmečių, kurios papročiai, tradicijos ir puoselėjamos vertybės turėjo milžinišką įtaką visos tautos dvasiniam bei fiziniam išlikimui, yra vertybė savaime, ją reikia saugoti ir puoselėti, nes koks likimas laukia šeimos, toks pat likimas laukia ir visuomenės.²³

„Gyvenimas turi išsitemkti tarp dorų žmogaus įpročių. Tegu visi stebisi mūsų gyvenimu, bet tegu pripažįsta jį esant teisingą“²⁴.“(Seneka)

Dar senovės Graikijoje Platonas²⁵, kaip ir Sokratas, tvirtino, kad visas pasaulio blogis, žmonių egoizmas, noras būti pranašesniau už kitą atsiranda pirmiausia dėl nevienodų auklėjimo sąlygų šeimose.<...> Ypač, pasak mąstytojų, kūdikiui kenkia besaikė tėvų meilė, nes tada jis auga

²¹ Šalkauskis St. Rinktiniai raštai, t. 2 : Pedagoginės studijos. Vilnius, 1992, p. 299

²² Bajoriūnas Z. Šeimos edukologija, p.132

²³ Skujienė, Grita. Steponienė, Audrė. Šeimos etika. Rosma: 2007, p. 90

²⁴ Seneka. Laiškai Lucilijui. V., 1986, p. 21

²⁵ Platonas. Valstybė.- V., 1981

savanaudis, individualistas, ir tai trukdo draugiškam visos visuomenės sutarimui.<...> Blogai yra ir kitas kraštutinis. Esė „Apie vaikų auklėjimą“ M. Montenis²⁶ teigė, kad jų negalima mokyti vergiškai paklusti, mušti ir terorizuoti. Baimė paskatina žiaurumą, nepasitikėjimą savo jėgomis, pažeidžiama jautri jų siela.<...> Tėvų tarpusavio meilė, kurią mato vaikas, yra neįkainojamas lobis, padedantis tvirtus pagrindus tolesnei asmenybės raidai.²⁷

Kaip jau buvo minėta, piešimas vaikystėje yra viena iš aplinkos ir savęs pažinimo formų. Pagal piešinio plėtrą galima spręsti apie vaiko pažintinę bei fizinę brandą, emocinę būklę. Atviras pažinimo troškimas gali būti užblokuotas neigiama psichosocialine patirtimi, o piešiniuose tai pasireiškia išmoktų schemų kartojimu, jų tobulėjimu. Tokių vaikų piešiniuose retai išreiškiami jausmai, ypač teigiami.

Kaip jau minėjau, knygoje „Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene“ Arūnas Uogintas rašo, jog meno pasaulyje kartais savaimė įvyksta tokia nevaldoma „meno terapija“, kuri išjudina ir pakeičia per ilgai nusistovėjusią meno sampratą. Po antrojo pasaulinio karo Prancūzijoje, Paryžiaus šv. Onos psichiatrijos ligoninėje 1946 ir 1950 metais surengtos vaikų meno ir psichiškai nesveikų ligoninės pacientų dailės darbų parodos turėjo didelės įtakos meno raidai, ypač surrealistams ir „brutaliojo meno“ kūrėjams Jeanui Diubuffet'ui, Andre Bretonui ir kt.

Iš šiuolaikinių meno srovių mane labiausiai žavi ir įtakojo : ekspresionizmas ir brutalaus meno srovė.

Ekspresionizmui būdingi simboliniai jausmus bei išgyvenimus atspindintys linijų ir spalvų deriniai.<...> Ekspresionistai perteikė individualius jausmus bei išgyvenimus. Skiriamasis ekspresionizmo bruožas – subjektyvių emocijų raiška.²⁸ [žiūrėti priedai – 16, 17]. Kadangi ekspresionizmo tikslas – menininko jausmų, išgyvenimų, būsenų perteikimas, todėl būtent ši meno srovė mane labai įtakojo. Mano kolekcijos reprodukcijose aiškiai pastebimos apibendrintos ir sujauktos formos, grynos, ryškios spalvos, ekspresija.

Brutaliuoju menu žaviuosi nes jam būdinga nevaržoma ekspresija. Kadangi brutaliojo meno pradininkas buvo Jean Dubuffet, žaviuosi jo sukurtais paveikslais [žiūrėti priedai – 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14]. Jean Dubuffet buvo įsitikinęs²⁹, jog šie žmonės – vaikai, svajotojai, mediumai, išsilavinusieji, kaliniai ir psichiniai ligoniai – yra nepaveikti akademinio mokymo ir socialinių normų bukinančios įtakos, todėl yra laisvi kurti nuoširdžius, išraiškingus darbus.<...>

Taip pat žaviuosi egzistencialisto tapytojo Francis Bacon ir jaunojo šiauliečio Dainiaus Trumpio tapyba. [žiūrėti priedai – 15, 16].

Kolekciją „Kitas vaikų pasaulis“ inspiravo įspūdis ir emocijos patirtos tyrinėjant vaikų globos namų piešinius. Kiekviename kolekcijos tapybos darbe sukurtas abstrahuotas portretas, kuris yra tam tikros, gal surrealistinės, sampratos išraiška. Šie portretai tarytum apibendrina ir vienija padriką vaikų piešinių ornamentikos struktūrą, kuri vizualiai daugiau ar mažiau derinama kiekvienoje kolekcijos kompozicijoje. Buvo atsisakyta tam tikro realistinio vaizdavimo būdo, nes

²⁶ Montenis M. Esė.- V., 1983, p. 41-42

²⁷ Skujienė, Grita. Steponienė, Audrė. Šeimos etika. Rosma: 2007, p. 271

²⁸ Dempsey, Amy. *Stiliai, judėjimai ir kryptys : enciklopedinis moderniojo meno vadovas*. Vilnius : Presvika, 2004.p. 70

²⁹ Dempsey, Amy. *Stiliai, judėjimai ir kryptys : enciklopedinis moderniojo meno vadovas*. Vilnius : Presvika, 2004.p 174

matytos ir patirtos nuotaikos tiesiog prašėsi abstrakcijos, savotiško vizualios raiškos siurrealizmo. Taip buvo sukurta trijų tapybos darbų kolekcija. Kiekvienas darbas – tai lyg vis kitas vaikas, jo piešiniai ir interpretacijos.

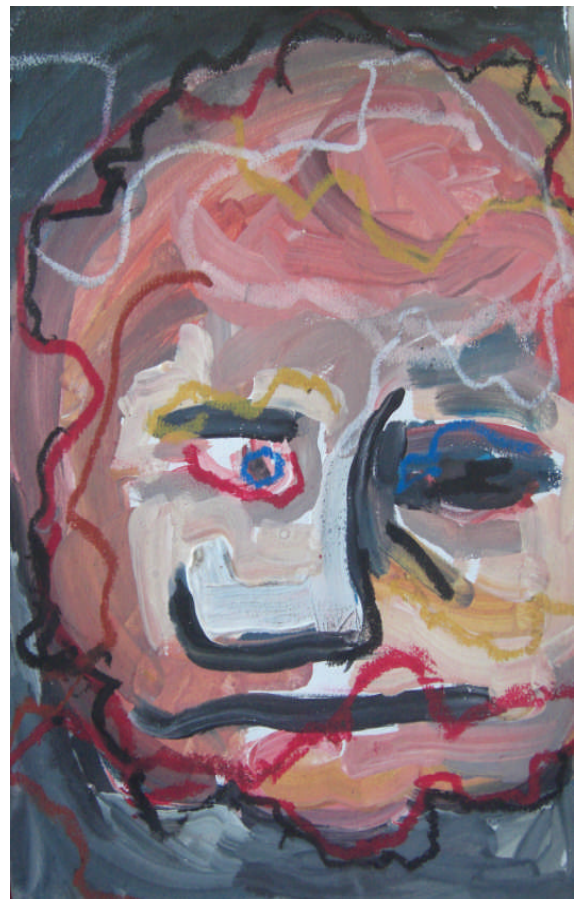
2.2 Darbo eiga – kompoziciniai, spalviniai ieškojimai,

Bet kuri tapybos technika – tempera, akrilas, akvarelė ar aliejinė tapyba reikalauja daug technologinių žinių, be kurių neįmanoma pasiekti savo užsibrėžto tikslo. Tapybos darbų kolekcijai pasirinkau daugiasluoksnią aliejinės tapybos technologiją. Kartais naudoju mišrią techniką, lesiruotes. Kontūrai paryškinti naudojama sauso dažo, kai kur naudojami aerosoliniai dažai.

Pirminiai ieškojimai prasidėjo nuo pačios temos ieškojimo.



Pav.0-1, 25x19 cm.



pav. 0-2, 25x17 cm.



pav.0-

3,22x17,5cm.







Pav. . 0-6,

Ekperimentuodama sukūriau dvylika etiudų. Tačiau parinkti buvo trys, labiausiai derintys tarpusavyje, kompozicine ir spalvine prasme. Ir tik vėliau buvo bandyta perkelti visa tai ant drobės, tačiau nekopijuojant. Kad išliktų panaši emocinė nuotaika.

Eigos pradžioje susidūriau su kompozicija, kuri neatitiko mano norimo bendro vaizdo. Todėl portretu vaizdavimas keitėsi. Tačiau kas buvo prieš tai tapyta man puikiai padėjo ir papildė vaizduojamąjį kita portretą.

Žiūrėdami į šį portretą matome centrinio darbo eigą. Šis darbas parinktas centriniu dėl to, kad žiūrovas susidurtu su abstrahuoto portreto akistata. Už portreto matomas raudonas fonas kuriame tartum slypi ir yra neaiškiai matomi užbrūkšniavimai. Kurie naikina vaiko piešinio simbolius. Pats portretas yra tartum imitacija, kuri simbolizuoja vaiko piešinį. Kadangi paveikslas yra centrinis, todėl ir fono spalva parinkta raudona, jog paryškintu jo nuotaiką ir paaštrintu savo pasakojimą žiūrovui.

Šio paveikslo darbo eiga buvo nuosekli ir tiksli. Pradėjau lengvais tonais ir lesiruotėmis. Ir tik vėliau kai kurios vietos tapo daugiasluoksnėmis. Parinktos pagrindinės spalvos atspindi vaizduojamojo objekto vaikystę, jo pažintinį pasaulį, sudarkyta harmoniją, liūdesį. Visiškai atsisakiau anatomicinio vaizdavimo, nes tik ekspresyviai ir abstrahuotai galėjau vaizduoti šiuos vaikus.





Žiūrėdami į pirmąjį darbą, kuris bendroje kompozicijoje yra taip pat atliktas lesiruotėmis ir tik kai kuriuose plotuose atsiranda daugiau sluoksnių. Nors vaikų yra labai daug vaikų globos namuose ir jie skirtingi tačiau aš pasirinkau vaizduoti ir išskirti tris vaikų tipus iš daugelio. Pirmasis tipas yra šis vaizduojamas vaikas, kurio organai prasčiau išsivystę, šiuo atveju jo rega. Ir dėl to paties nėra vaizduojama visa figūra, nes kaip ir minėjau pradžioje, vaikai turintys tam tikrų psichikos sutrikimų, piešdami save vaizduoja tik tam tikrą kūno dalį. Šiuo atveju pasirinkau portretą. Vaizduodama tam tikrus simbolius, vėliau pridengiau, jog žiūrovas pabandytu įsigilinti, pajauti ir pamatyti viską individualiai. Tačiau pačiame darbe, tam tikrų nuorodų yra palikta.





Kaip ir minėjau, kadangi buvau susidūrusi su prasta kompozicija, darbo eigoje ji keitėsi. Ir patobulinta kompozicija, manau pasiteisino. Šis paveikslas bendroje kompozicijoje yra trečias. Tartum iš dešinės išlendantis, netikėtai užfiksuotas portretas. Kuris paskendęs savo pasaulyje.

Darbo pradžioje buvo dengiama figūra, skaidriais aliejiniais dažais, tačiau dėl nesigavusio norimo tikslo, buvo įterptas portretas, kuris manau pateisina bendrą kompoziciją. Šiame paveiksle taip pat vyrauja lesiruotės bei daugiasluoksnė tapyba.

Tapiau ne tik su teptukais, dažų sluoksnių nubraukimui naudoju braukles, menteles, o skudurėlius naudoju, kad paviršius įgautų faktūrinių dėmių. Netikėtumai, įvairūs nubėgimai šiems darbams tik privalumas. Dažus skiedžiau su specialiu skaistalu liquinu, jis puikiai skaidrina dažą ir pagreitina džiūvimą.

Ekspresyvūs ir nuotaikingi potėpiai darbams suteikia gyvumo ir netikėtumo.

Žiūrovams palieku daug interpretacijos jū vaizduotėse.



3. KOLEKCIJOS „KITAS VAIKŲ PASAULIS“ ANALIZĖ

Pirminiai ieškojimai prasidėjo nuo spalvinių derinių, kompozicinių sprendimų, tapybinės plastikos išraiškos būdų [žiūrėti nuo 19psl.iki 21psl.].Ant drobės paviršiaus buvo taškomi atskiesti dažai ir spaudžiama skudurėliu, kad paviršius įgautų įdomesnės faktūros. Naudojamos lesiruotės ir teorinių žinių pritaikymas. Laisvi eksperimentavimai padėjo formuoti individualiai tapybos stilistikai ir plastinei raiškai.

Darbuose daugiausiai dėmesio skyriau personažams, kurie yra apsupti baimės, nesijaučia saugūs ir yra įkalinti savasties absurde. Sukurti šiai nuotaikai, padėjo pagrindinių spalvų, bei koloritų skalė.

Pagrindinių naudojamų spalvų reikšmės :

Raudona – meilę, susijaudinimą, pyktį, grėsmę simbolizuojanti spalva.

Mėlyna – taiką, garbę, melancholiją, viltį simbolizuojanti spalva.

Geltona - bailumą, dėmesio patraukimą, sukrėtimą simbolizuojanti spalva.

Juoda – vietomis įvedama, kontūrams paryškinti simbolizuoja depresiją, ligą.

Visi kiti koloritai – praturtino patį personažą, vaizduojamą aplinką.

Kolekciją sudaro trys darbai kurie yra nutapyti daugiasluoksnės aliejinės tapybos technika. Portretai ramūs, tylūs, tik centrinis nerimstantis ir ištiesęs rankas portretas kaip ir kiti du savo didelėmis vaikiškomis akimis kviečia susimąstyti ir apsilankyti.

IŠVADOS

Susidūrus su realiu faktu – ar emocija – po ekskursijos į Šiaulių vaikų globos namus susiformavo labai ryškus įspūdis apie realų faktą, kuris paskatino sukurti trijų tapybos darbų kolekciją. Vėlyvesni tyrimai: literatūros, analogų paieškos tik išgrynino, sustiprino kūrybinio darbo idėją.

Kūrybinio darbo pradžioje patirti išgyvenimai, bandymas žiūrėti į gyvenimą atviromis akimis, mane labai praturtino emociškai. . Laisvi eksperimentavimai padėjo formuotis individualiai tapybos stilistikai ir plastinei raiškai. Susiformavusi tapybinė, bei plastinė raiška bus tolimesnė mano kūrybos tąsa.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. **BRAZAUSKAITĖ, Audronė.** *Vaikų dailės terapinis aspektas.* Vilnius : Gimtasis žodis, 2004
2. **UOGINTAS, Arūnas.** *Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene.* Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2009
3. **UOGINTAS, Arūnas.** *Ritmas gamtoje ir mene .*Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2005
4. **WATSON B. John.** *Psichologija biheivoristo požiūriu.* Specialiosios psichologijos laboratorija. Vilnius, 2004
5. **ŽUKAUSKIENĖ, Rita.** *Raidos psichologija.* Vilnius : margi raštai, 2001
6. **VYGOTSKIJ L. S.** *Psichologija.* Maskva: Eksmo- press, 2000
7. **PLATONAS.** *Valstybė.-* V.,1981
8. **DEMPSEY, Amy.** *Stiliai, judėjimai ir kryptys : enciklopedinis moderniojo meno vadovas.* Vilnius : Presvika, 2004
9. **HOFMANN,** 2001, p.98, - **Rasiukevičienė Vilija,** Simboliai vaikų darbuose, bakalauro darbas, 2007
10. **KIREJEVA, Anna.** (**Vinkovskienė**) Straipsnis buvo publikuotas žurnale „Psichologija Tau“ 2007 lapkritis/gruodis. [žiūrėta 2012 kovo 23 d.] Prieiga per internetą : <
<http://www.sieloszemelapis.lt/14/tevas%E2%80%9393> pagalbininkas-partneris-draugas.htm
11. **VYGOTSKIJ L. S.** *Razvitije vysšich psichičeskich funkcij.* Maskva, 1960
12. **GUČAS. A. ,Rugevičius. M.** *Bendroji psichologija.* „Mokslas“, 1986
13. **BAJORIŪNAS, Z.** *Šeimos edukologija.-* V., 1997
14. **SKUJIENĖ, Grita. STEPONIENĖ, Audrė.** *Šeimos etika.* Rosma: 2007
15. **MONTERIS M.** *Esė.-* V.,41 – 42, 1983
16. Seneka. *Laiškai Lucilijui.* V.,

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav.- UOGINTAS, Arūnas. *Ritmas gamtoje ir mene*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2005, psl. 16

2, 3, 4, 5, 6, 7 pav. - BRAZAUSKAITĖ, Audronė. *Vaikų dailės terapinis aspektas*. Vilnius : Gimtasis žodis, 2004, psl. 27.

8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 – pav.[žiūrėta internetinė prieiga] -

<http://www.google.lt/search?q=jean+dubuffet&hl=lt&sa=X&prmd=imvnsob&tbm=isch&tbo=u&source=univ&ei=NteCT7iZKazN4QTGvvnUBw&ved=0CCMQsAQ&biw=1024&bih=562> (2012 balandžio 9d.)

15 pav. [žiūrėta internetinė prieiga paskutinį kartą 2012 balandžio 9d.] -

http://www.google.lt/imgres?q=edvard+munch&hl=lt&biw=1024&bih=562&tbm=isch&tbnid=DoNvu8FV5ZpE9M:&imgrefurl=http://echostains.wordpress.com/tag/edvard-munch/&docid=HEHmWaQpRQMaMM&imgurl=http://echostains.files.wordpress.com/2011/05/1893_edvard_munch_the_scream-wr400.jpg&w=400&h=600&ei=CtiCT4fPCu3Q4QSEtIncBw&zoom=1&iact=rc&dur=78&sig=109467278683084362420&page=1&tbnh=123&tbnw=86&start=0&ndsp=20&ved=1t:429,r:23,s:0,i:67&tx=75&ty=94

16 pav. [žiūrėta internetinė prieiga paskutini kartą 2012 balandžio 9 d.] -

http://www.google.lt/imgres?q=e+molde&hl=lt&biw=1024&bih=562&tbm=isch&tbnid=PJKp1rAr5s3CoM:&imgrefurl=http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/9h_xx1/ekspresionizmas.htm&docid=Tn8C1O7U6bVKyM&imgurl=http://mkp.emokykla.lt/ars/Ars2/9h_xx1/iliustr/nolde_excited_people1913_small.jpg&w=190&h=259&ei=0tiCT_vUEOb74QSc1tHoBw&zoom=1

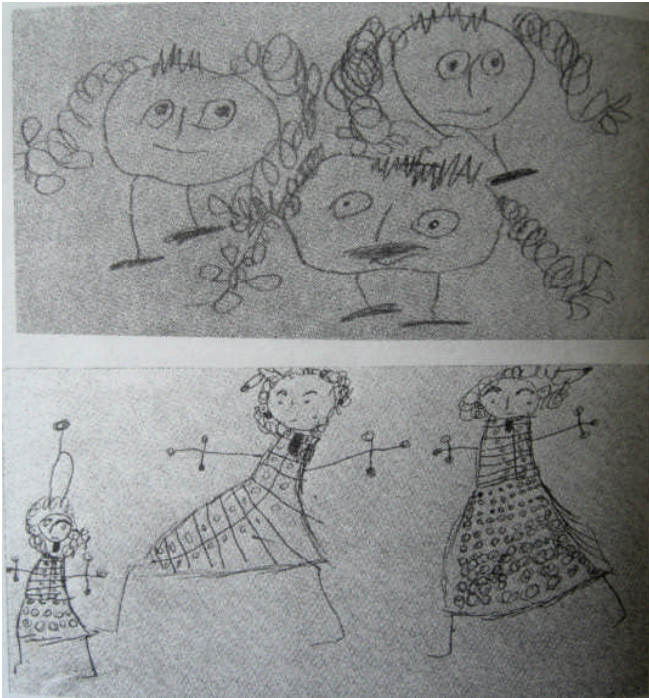
17 pav. [žiūrėta per internetinę prieigą, 2012 balandžio 9d.] -

<http://www.anasamiami.com/2011/06/self-portraits-by-francis-bacon.html>

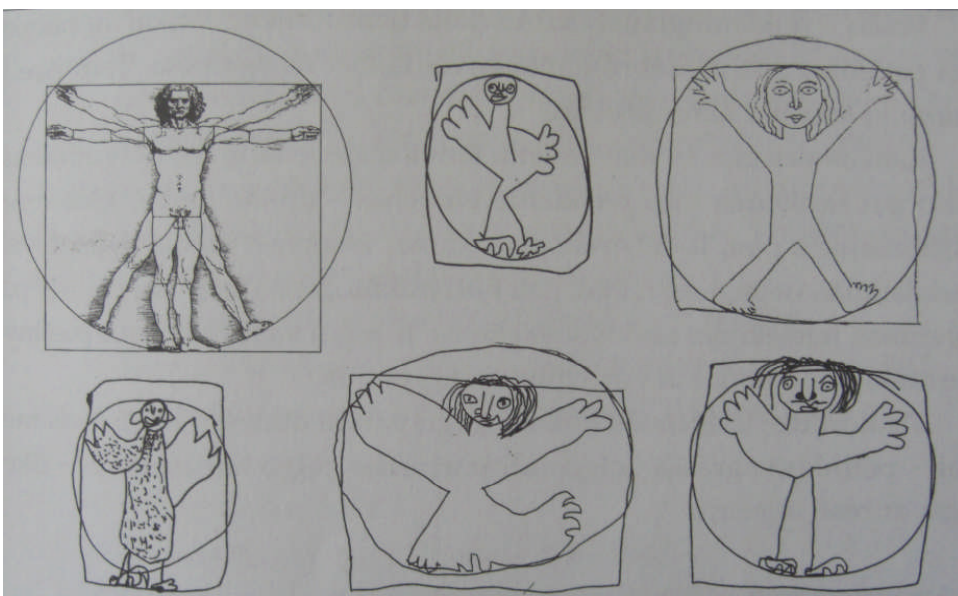
18 pav.{ žiūrėta per internetinę prieigą 2012 balandžio 9d.] -

http://dainiustrumpis.blogspot.com/2011_04_01_archive.html

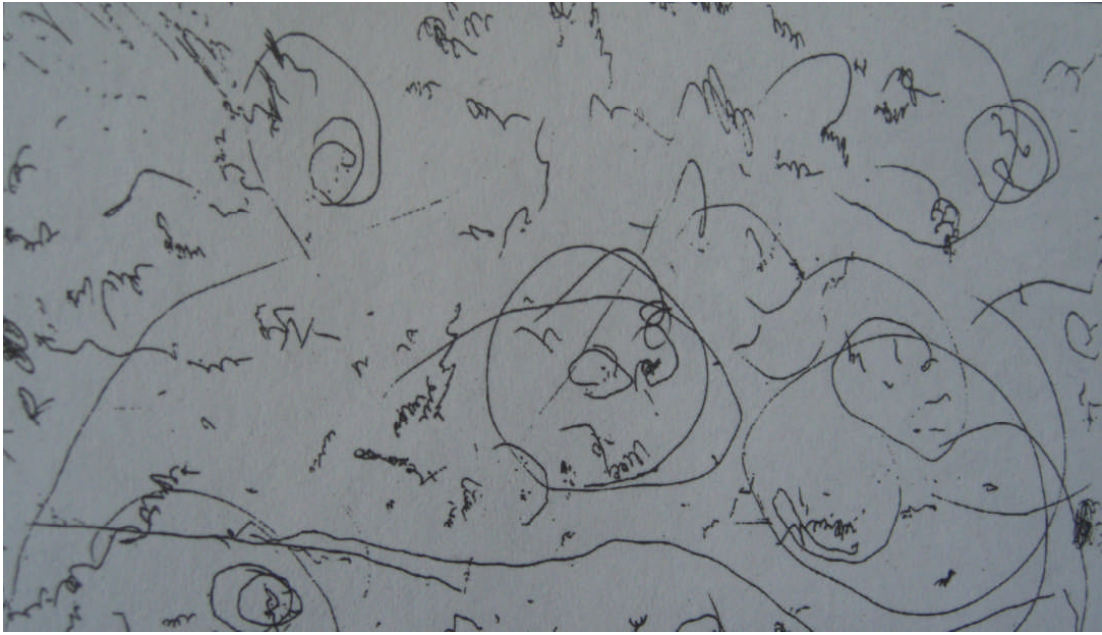
PRIEDAI



1 pav. 6 – 4 metų vaikų piešiniai.



2 pav. „Mokomės piešti žmogaus figūrą“. Leonardo da Vinci, mokytoja ir Egidijus, 18 m.



3 pav. Hana, 8m.



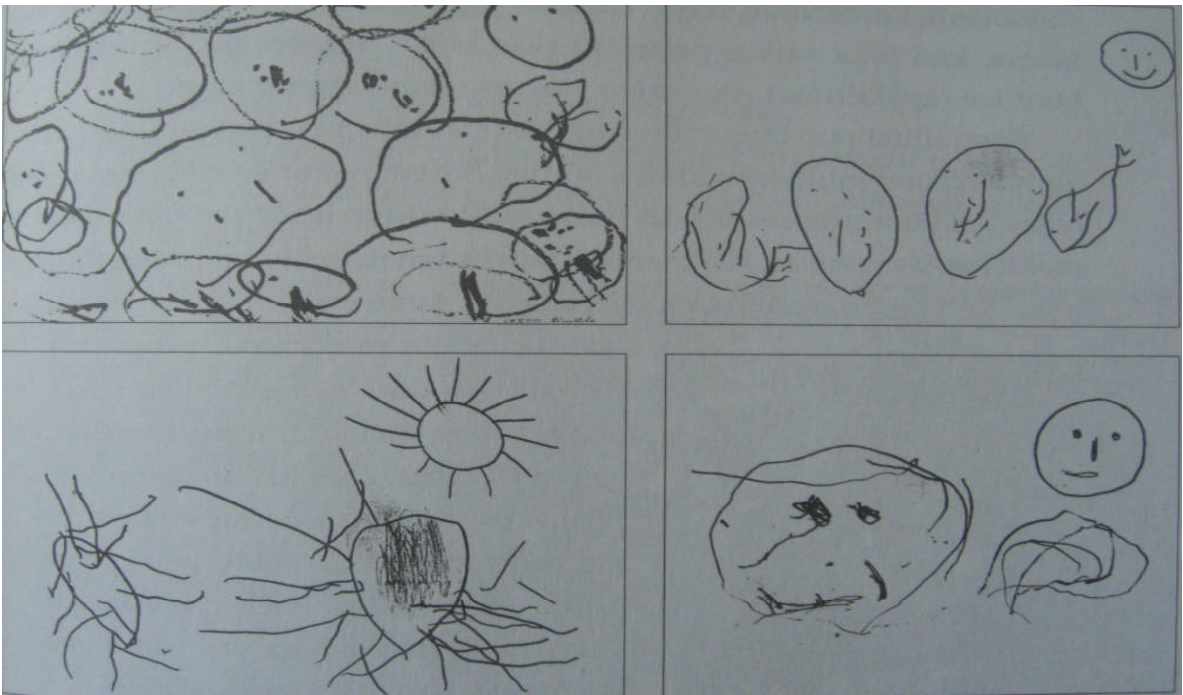
4 pav. Egidijus, 18 m.



7 pav. Pauliaus, 9 m.



5 pav. Kamilė, 15 m. „Aš vežimėlyje ir vėjas plaiksto mano plaukus“.



6 pav. Rimildas, 15 m. Pusės metų laikotarpio pokyčiai piešinyje. Rimildas pradėjo piešti saulę ir žmogaus veidą.



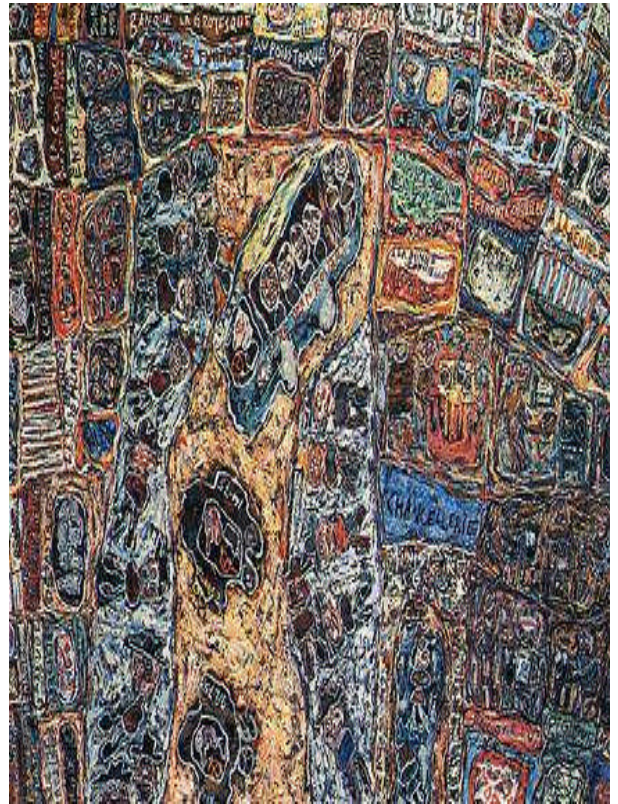
8 pav. Jean Dubuffet. Karvė smailiu snukiu. 1954 m.



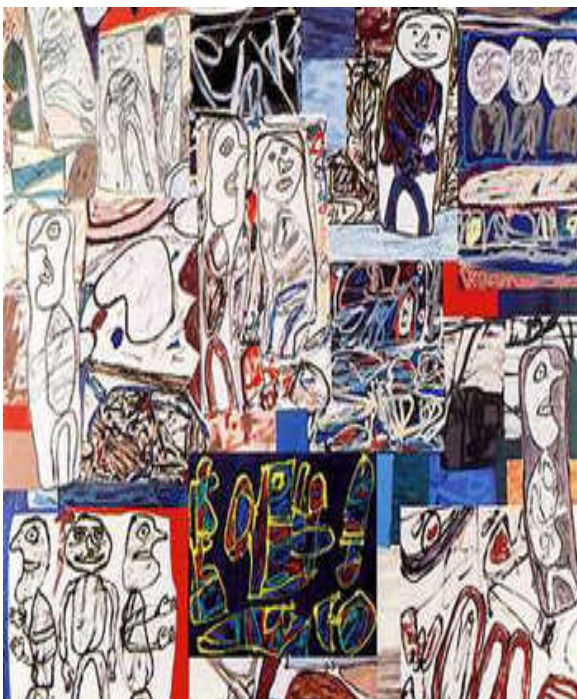
9 pav. Jean Dubuffet. "Galva su rudais plaukais". 1951 m., 10 pav. Jean Dubuffet. Damos torsas, 1950 m.



11 pav. Jean Dubuffet. Persona sudėta iš drugelių, 1953 m



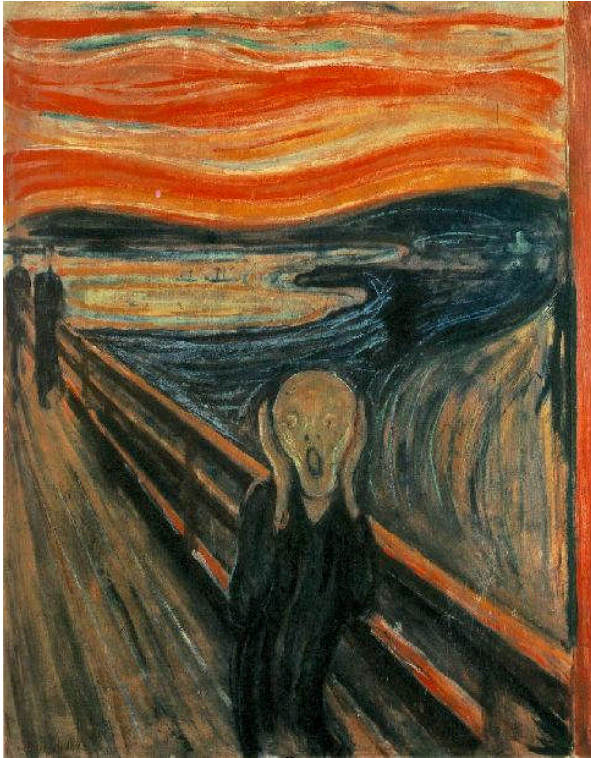
12 pav. Jean Dubuffet. Sėkminga finansinė veikla, 1961



13 pav. Jean Dubuffet. „Epizodas“ 1976 m.



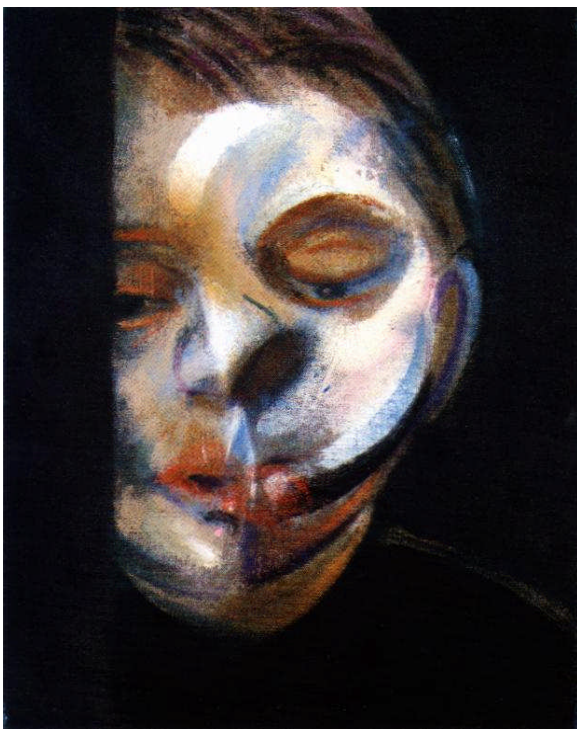
14 pav. Jean Dubuffet. „Portretas“



15 pav. Edvard Munch. Šauksmas, 1895 m.



16 pav. E. Noldė. Susierzinęs žmogus. 1913 m.



18 pav. Francis Bacon. Autoportretas 1, 1972 m.



19 pav. Dainius Trumpis. "Liūdnos mergaitės portretas"
Mišri technika 170 x 150 cm

PRIEŠ DIPLOMINĒS PRAKTIKOS DARBAS SKAITMENINIAME VARIANTE